

УДК 398.82-193:746.3 (477) "2021"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.721>

ВИШИТІ ЕПІГРАФИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ВІРТУАЛЬНИХ ЛИСТІВОК ДО ТРИДЦЯТОЇ РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Тетяна БРОВАРЕЦЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1563-2572>

кандидатка філологічних наук,
молодша наукова співробітниця,

Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України,
відділ української та зарубіжної фольклористики,
вул. М. Грушевського, 4, 01001, Київ, Україна,
e-mail: tetiana.volkovicher@gmail.com

У статті розглянуто побутування вишитих епіграфів (на рушниках та іконах переважно ХХ ст.) як елементів сучасних віртуальних листівок у соцмережах. *Мета* — проаналізувати випадки реактуалізації епіграфічної вишивки, що нещодавно масово спалахнули в українському медіапросторі у дуже стислий часовий проміжок — серпень 2021 року — з нагоди тридцяті річниці Незалежності України.

Актуальність цієї статті зумовлена тим, що нещодавній День тридцяті річниці Незалежності України позначився величезною кількістю віртуальних привітань різних форм і типів, які потребують належної систематизації.

Вишиті епіграфи (як сучасні, так і сторічної давнини) постають складниками креолізованих текстів — сучасних віртуальних листівок, поширених у соціальних мережах. Отже, *об'єктом* цієї статті є зразки епіграфічної вишивки (рушники та ікони з написами), а *предметом* — способи їхньої реактуалізації в медіапросторі протягом серпня 2021 року — з нагоди тридцяті річниці Незалежності України.

Окрім розгляду вишитих написів на текстилі як елементів віртуальних листівок, *перспективним* нам видається аналіз інших шляхів реактуалізації зразків епіграфічної вишивки, а надто — у сучасному медіапросторі.

Ключові слова: епіграфічна вишивка; пряма й опосередкована реактуалізація; віртуальна листівка; 30-річчя Незалежності України.

Tetiana BROVARETS

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1563-2572>

Candidate of Sciences in Philology (Ph D),

Junior Researcher,

M. Rylsky Institute for Art Studies,

Folkloristics and Ethnology

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

the Department of Ukrainian and Foreign Folklore Studies,

4, Hrushevskoho Str., 01001, Kyiv, Ukraine,

e-mail: tetiana.volkovicher@gmail.com

EMBROIDERED RUSHNYKS AS ELEMENTS OF VIRTUAL POSTCARDS FOR THE 30th ANNIVERSARY OF UKRAINE'S INDEPENDENCE

This article analyzes epigraphic embroidery's re-actualization which recently broke out in Ukrainian media space in a very short period of time (2021, August). The occasion was the 30th anniversary of Ukraine's Independence. We consider embroidered epigraphs (e. g., on *rushnyks* and icons) as components of virtual postcards. Different virtual postcards have become commonplace, as we live in the age of social networks. Electronic forms of greeting include ready-made templates, as well as individual photos with an appropriate explanation. Also, one may repost someone else's photo, adding his/her own interpretation to it. It was not surprising that the 30th anniversary of Ukraine's Independence was marked by a huge number of virtual greetings which had various shapes and types. Among all of them one may distinguish postcards group with images/photos of antiquary (approximately one hundred years old) as proof of the struggle for freedom and independence of our state long before the Act of Independence of Ukraine on 1991, August 24. Additionally, there are later examples of embroidery (the second half of the 20th century), as well as modern *rushnyks* (the 21st century), made specifically for this great national holiday. Publication of all these samples in the appropriate context (the date which is 2021, August 24, the post which is congratulations on the Independence Day of Ukraine, etc.) is considered as one of the important processes of modern folklore making. Embroidered epigraphs (both modern and ancient ones) are part of creolized texts which are modern virtual postcards popular on social networks. Thus, the object of this article are samples of epigraphic embroidery (*rushnyks* and icons with inscriptions), re-actualized in media space on the occasion of the 30th anniversary of Ukraine's Independence during August 2021.

In addition to embroidered inscriptions on textile as elements of digital postcards, it is promising to analyze other re-actualization's ways of epigraphic embroidery's samples, and especially in the modern media space.

Keywords: epigraphic embroidery; direct and indirect re-actualization; virtual postcard; the 30th anniversary of Ukraine's Independence.

Вступ. Епіграфічну вишивку (тобто вишиті словесні тексти на текстилі) можна вважати не просто типовою для кінця XIX — першої половини XX століття, а й своєрідним маркером тієї епохи. З одного боку, вишивання в зазначений період продовжувало побутувати як традиційне заняття жіночої частини населення. З іншого боку, у цей же часовий проміжок масово розповсюдилися друковані схеми для рукоділля, чимало з яких включали елементи, що до того не були властиві народному промислові. Маємо на увазі насамперед літери (абетки) та написи для вишивання. Послугуючись цими схемами, вишивальниці — а до них ми відносимо практично всіх дівчат і жінок того часу — створювали власні сюжети. Цими новотворами були варіації і контамінації на базі друкованих шаблонів, які, трансформуючись і закріплюючись у народній культурі, згодом ставали традиційними.

Починаючи десь із середини XX століття, вишивати загалом стали значно рідше. Відповідно, епіграфічна вишивка, як і багато інших видів народного декоративно-прикладного мистецтва, поступово перестала бути масовим явищем. При цьому певні осередки, де продовжили вишивати, зокрема й епіграфічні текстильні вироби, в основі яких схеми минулого і позаминулого століть, все ж існували й існують донині.

Враховуючи все зазначене, мусимо констатувати таке. Сьогодні вишивання не є тим родом занять, яким займається більш-менш вагома частка населення. Тому і реактуалізація традиції епіграфічної вишивки здебільшого відбувається не прямо (відшиванням типових написів)¹, а опосередковано. До сучасних непрямих способів реактуалізації вишитих фольклорних текстів можемо віднести проведення тематичних виставок (з експонуванням відповідних текстильних предметів), публікації дописів у соціальних мережах (з демонстрацією світлин вишитих епіграфів) тощо.

Отож мета нашого дослідження — проаналізувати випадки реактуалізації епіграфічної вишивки, що нещодавно масово спалахнули в українському медіапросторі у дуже стислий часовий проміжок — серпень 2021 року — з нагоди тридцяті річниці Незалежності України.

¹ Безумовно, подекуди має місце і пряме відродження традиції — вишивання за зразками сторічної давнини, що ми маємо розглянути окремо.

Основна частина. Однією з прикметних рис сучасного звернення до традиції епіграфічної вишивки є те, що ми маємо змогу спостерігати його радше спорадично, ніж системно — часто до певних дат або подій². У цьому контексті варто передусім згадати вірусний пост популярного українського журналіста, письменника і телеведучого Остапа Дроздова (2021 р., 24 серпня) [1]. На персональній Фейсбук-сторінці (з кількістю підписників понад 60 тис. осіб) О. Дроздов близько опівночі та, мабуть, одним із перших привітав країну зі святом. При цьому зробив це в оригінальний спосіб. Він опублікував фото епіграфічної вишивки 1947 року, виконаною його бабусею, на той час 17-річною політв'язненою. У центрі тканини зображено Богородицю, над нею — напис «Мати Божа Неустанної Помочи ратуї мене», внизу — «28.VI.47. Спомин з тюрми».

Вишивання подібних ікон, за свідченням авторки книги «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти»³ докторки історичних наук Оксани Кісь, було традиційним явищем у тогочасних тюрмах [3]. Суголосні цим даним виявилися й коментарі під постом. У той же день одразу шестеро дописувачів підтвердили цю інформацію. Із них троє осіб повідомили, що особисто зберігають аналогічні сімейні реліквії: при цьому дві людини мають тюремні ікони, вишиті їхніми бабусями, а одна жінка — вишиту товаришкою її матері [1]. Останній випадок підкріплює тезу про те, що ув'язнені товаришки могли дарувати їх одна одній у знак єдності духу [3]. За два дні після публікації допису у коментарях додалися і світлини ще двох тюремних ікон — обидві від Галини Фесюк, яка зазначила, що вони від її матері, «яка сиділа в тюрмі, в Золочеві і в Мордовських таборах» [4]. На одній вишивці зображено Богородицю, а внизу напис — «Пресвятая Богородице

² Водночас чимало зразків епіграфічної вишивки реактуалізуються і без прив'язки до конкретних дат чи подій. Проте якщо говорити про реактуалізацію як масове явище, то його, безперечно, ми можемо з вірогідністю фіксувати саме у певні значущі дати.

³ За підсумками одного з наймасштабніших онлайн проєктів до 30-річчя Незалежності України (30 знакових книжок нашої Незалежності, жовтень 2021 р.) книга Оксани Кісь «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти» (м. Львів, Інститут народознавства НАН України, 2020 р., 2-ге вид.) увійшла до почесного переліку топ-30 книжок, виданих в Україні за 1991—2021 роки [2].

спаси нас. Тюрма Золочів»; на іншій — Ісус Христос, а внизу слова — «О Святіше Серце Ісуса помилуй нас / І. С. Х. С.».

Пост отримав численні позитивні відгуки, а також близько 2,4 тис. поширень і 7,7 тис. вподобань. Основний посыл привітання Остапа Дроздова — шлях нашої країни до незалежності розпочався набагато раніше за 1991 рік — був здійснений через реактуалізацію зразка епіграфічної вишивки 1947 року. Своєю чергою, допис популярного діяча спровокував масу згадок і навіть виставлення світлин подібних сімейних реліквій від відвідувачів його сторінки.

Це яскравий приклад того, як так званий письмовий фольклор (у цьому випадку — тюремна молитва, зафіксована у народній вишивці) реактуалізується зі значним часовим проміжком (у цьому випадку — три чверті століття). Реактуалізація відбувається вже новим способом (за допомогою фотофіксації і викладення в соцмережу — так званий Інтернет фольклор) і в новому контексті (з нагоди відзначення 30-річчя Незалежності України). Оскільки пост було зроблено відомою людиною, сторінку якої регулярно відвідують тисячі осіб, процес реактуалізації доволі активно продовжився у коментарях: кілька подібних вишитих тюремних іконок були так само реактуалізовані через їхній опис і прикріплені світлини.

Насправді ж цього дня відразу в багатьох онлайн локаціях, незалежно одна від одної, траплялися фотозгадки зразків епіграфічної вишивки першої половини ХХ століття. Через значно менше охоплення аудиторії вони не спричинили такого бурхливого комунікаційного акту, як було продемонстровано, проте також становлять науковий інтерес.

Такі публікації можуть робити, приміром, у Фейсбук-групах музеїв їхні працівники. Зокрема, адміністраторка групи «Музей історії релігії (Палац Потоцьких)» Ольга Путько-Гарлач опублікувала на цьому ресурсі привітання з тридцятю річницею Незалежності України, під яким розмістила фото епіграфічного рушника з фондів Червоноградської філії Львівського музею історії релігії (2021 р., 24 серпня) [5]. На рушникові — напис «Борітеся поборете / *Ще не вмерла Україна* // *Встане Україна і розвієть неволі світ правди засвітить і помоляться на волі невольничі діти*». Саме ж приві-

тання, де наголошується на тому, що шлях українців до незалежності України є довгим (триває століттями) і наразі ще не є завершеним (через необхідність відстоювання суверенітету на східних кордонах держави), суголосне з вишитим епіграфом.

Інакше кажучи, словесне привітання від О. Путько-Гарлач разом зі світлиною рушника становить єдиний креолізований текст⁴. Цікаво, що з цього ракурсу фото рушника є візуальним складником цього тексту. Водночас сам рушник також являє собою креолізоване (вербально-іконічне) утворення, адже так само містить як словесну частину (вишитий напис), так і візуальну (державну символіку, геометричний і фітоморфний орнамент тощо). Спостерігається ефект, який можна іменувати «текст у тексті» (точніше, «креолізований текст у креолізованому тексті»). Подібні приклади є і на інших веб-ресурсах.

24 серпня 2021 року на Фейсбук-сторінці «Давній народний одяг» Людмила Явна опублікувала фото рушника з патріотичними символами та написом «Борітеся поборете! / *Ще не вмерла Україна* // *Боже Україну спаси*». Сім років тому вона розміщувала світлини цього ж виробу [6]. Але якщо перший допис являв собою насамперед інформаційне повідомлення (відомості про надходження рушника), то пост від 24 серпня 2021 року, з огляду на його дату, явно сприймається як приурочення вишитого епіграфа до 30-річчя Незалежності України.

Варто звернути особливу увагу на напрямок обговорення під останнім постом. В одному з коментарів координатори «Давнього народного одягу» рекомен-

⁴ Загалом усі привітання, які ми тут аналізуємо (включно з попереднім), можна віднести до креолізованих текстів, адже вони включають як словесну частину, так і візуальну (у нашому випадку, це світлини вишивки). Проте ступінь взаємозв'язку між словесними та візуальними складниками в усіх цих випадках не є однаковим. Оскільки привітання (словесне + візуальне) від Ольги Путько-Гарлач є гарним взірцем цілісності креолізованого тексту (високий ступінь взаємопов'язаності семіотично різнорідних частин тексту), розберемо цей аспект на його прикладі.

Отже, привітання з тридцятю річницею Незалежності України у Фейсбук-групі є вербально-іконічним (або словесно-візуальним) текстом, де вербальну частину становить текст від О. Путько-Гарлач, а іконічним складником постає фото рушника з фондів Червоноградської філії Львівського музею історії релігії. Це типовий креолізований текст сучасності.

дують відшити по цьому фото рушник. Ба більше, одна з відвідувачок сторінки Мирослава Магунь-Мороз зізнається, що наразі повторно його вишиває [7]. Такі коментарі є не тільки свідченням про можливість і побутування прямої реактуалізації старовинних епіграфічних зразків у наш час, але й певною мірою спонуканням до цієї діяльності. Інакше кажучи, у цьому випадку опосередкована реактуалізація (публікація у соцмережі фото зразків епіграфічної вишивки) може впливати на подальшу пряму реактуалізацію (відшивання власноруч цих же зразків).

На своїй персональній Фейсбук-сторінці Мирослава Магунь-Мороз цього ж дня під дописом-міркуванням «30 років — багато чи мало?» зробила фотопідбірку вишитого текстилю (всього 58 фото), з-поміж яких було і кілька одиниць епіграфічної вишивки. Йдеться про зразки з написами «Встань Україна світ правди засвітить і помоляться на волі невольничі діти / 18 жовтня / Той у грудях не серденько тільки камінь має // любить свою Україну і ввремя люте востанню тяжку мінуту за неї Господа моли́ть / 1934 року / Мово рідна слово рідне хто Вас забуває»; «Слава Україні. Героям Слава»; «Не вижидати нам чудес щоб сам собою ворог щез / 1939 // Не скинуть ласки небеса сами творім чудеса / 2015 / *Ще не вмерла Україна* / Борітеся поборете»; «*Що все будут нам помагати Господі Бог і Божа Мати / УСС //...*»; «*Ще не вмерла Україна / Борітеся поборете...*» [8].

У цьому фотоколажі чітко вирізняються вироби, відшиті точно за зразками старовинної епіграфічної вишивки. На деяких предметах навіть робиться на цьому акцент. Зокрема, на рушникові зі словами з української повстанської пісні «Не вижидати нам чудес, щоб сам собою ворог щез, Не скинуть ласки небеса, сами творім чудеса» зазначено обидва роки: з одного краю — 1939 (рік виготовлення рушника-оригіналу), а з іншого краю — 2015 (рік виготовлення власне цього виробу). Слід згадати, що фото рушника 1939 року час від часу поширюють в Інтернеті з інформацією про те, що він був закопаний в землі у скляній банці (тогочасна влада переслідувала власників подібних виробів). Фотопости в соцмережах конкретно з цим рушником стали дійсно «вірусними». Як наслідок, маємо сучасний рушник (2015 року), відшитий за зразком 1939 року. Отже, опосередко-

вана реактуалізація явно вплинула на пряму реактуалізацію. Своєю чергою, пряма реактуалізація природньо вилилася в опосередковану реактуалізацію. Мається на увазі, що майстриня розмістила фото сучасного виробу на своїй сторінці та ще й приурочила відповідну фотопідбірку до великого державного свята. Як видно з цього, прямий і опосередкований види реактуалізації знаходяться у постійному кругообігу, незмінно підживлюючи один одного.

Випадки, коли майстри розміщували фото власноруч виготовлених епіграфічних рушників у соціальних мережах саме з нагоди Дня Незалежності, 2021-го ювілейного року, були непоодинокі. Приміром, відомий журналіст, письменник, дослідник народної культури, а також вишивальник Дмитро Пожоджук у цю дату зробив на своїй Фейсбук-сторінці відразу три пости з епіграфічними рушниками, присвячені цьому великому святу (2021 р., 24 серпня, «Українці святкують відновлення своєї державності» [9]; 2021 р., 24 серпня, «Рушник, який я колись вишивав, актуальний і сьогодні» [10]; 2021 р., 24 серпня, «Рушник, який я колись вишивав, не втрачає своєї актуальності і сьогодні» [11]). Якщо перший пост презентує рушник із машинною вишивкою, виготовлений на масовий продаж, то два останні представляють рушники, вишиті самим автором. Речі, виготовлені Д. Пожоджуком містять слова: «*Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля, / Ще нам, браття українці, усміхнеться доля // Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці, / Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці*» (рушник із другого посту) та «*Я єсть народ, якого правди сила ніким звоєвана ще не була // Яка біда мене, яка чума косила! А сила знову розцвіла*» (рушник із третього посту).

Прикметно, що ці рушники були вишиті не до Дня Незалежності України, проте, як зазначає сам майстер, вони актуальні і зараз [10; 11]. Двома роками раніше Дмитро Онуфрійович уже публікував рушник із написом «*Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля, / Ще нам, браття українці, усміхнеться доля // Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці, / Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці*», підкреслюючи: «Цей рушник я вишивав тоді, коли за вишиті на ньому слова можна було загримити в обійми Росії. Він тоді був актуальним, а зараз — тим більше» [12] (Пожоджук, 2019 р., 26 травня). Як

бачимо, автор сам неодноразово акцентує на реактуалізації власних виробів — як з нагоди Дня Незалежності, так і без прив'язки до дати.

Щодо звернення до епіграфічної вишивки саме у тридцяту річницю Дня Незалежності України, як уже зазначалося, Д. Пожоджуком було опубліковано три такі зразки. Перший пост, що містив рушник машинного виготовлення (Пожоджук, 2021 р., 24 серпня, «Українці святкують відновлення своєї державності») [9], також становить інтерес із погляду сучасного фольклоротворення. Це рушник з українською державною і народною символікою (тризуб, соняшники, калина, колосся) і написом «Україна / 30 років Незалежності / \ / \». Його можна придбати, зокрема, в Інтернет магазині, де продавець пропонує його використовувати як атрибут до великого державного свята [13]. Д. Пожоджук застосував цей рушник віртуально, як одну зі світлин для допису про те, що «українці святкують відновлення своєї державності». Різні варіанти використання одного і того ж тексту (епіграфічної вишивки) ми розглядаємо як частину сучасного фольклорного процесу.

Безперечно, 2021 року було чимало ініціатив вишити рушник (епіграфічний) саме з нагоди ювілейної дати Незалежності України. До таких випадків можемо, приміром, віднести роботу працівників дошкільного навчального закладу (ясла — садок) № 6 Вараської міської ради Рівненської області. Це рушник із великим центровим написом «Миру» [14]. Руслана Ярмольчук, яка опублікувала пост у Фейсбук-групі цього ДНЗ зі світлиною цього рушника, у своєму привітанні якраз наголосила на вишитому епіграфі: «24 серпня українці святкують День Незалежності! З Нагоди цієї важливої дати, 30-річного ювілею, працівники ДНЗ 6 підготували вишитий рушник з побажанням нашої суверенній, молодій, незалежній державі — МИРУ. Бажаємо всім жителям України міцного здоров'я, злагоди, добробуту кожного будинку, МИРУ — нашої рідної землі!». Бачимо, як рушник із відповідним написом органічно стає частиною віртуальної листівки. При цьому, органічна сполученість відбувається не тільки на рівні змісту, але й форми: вишитий напис (центрова частина виробу) перегукується з виділенням (капслоком) побажанням у словесній частині привітання.

Насамкінець, варто відзначити діяльність у цьому напрямку української діаспори. Яскравим прикладом є допис від голови Товариства підтримки України у Латвії Тетяни Лазди на її персональний Фейсбук-сторінці: «Тобі, Україно, 30.30, як Ти знову Незалежна, і вже 8 — як захищаючи Тебе, Твою Незалежність, гинуть Твої діти, а ми, по всьому світові гордо називаємо себе Українцями. Зі Святком, Україно! Зі Святком, українці! Перемоги!» (2021 р., 24 серпня) [15]. Під словесною частиною привітання активістка прикріпила світліну рушника, виготовленого, як вона стверджує, власноруч за малюнком Нікіти Тітова. З одного краю виробу міститься напис українською мовою «Свою Україну любімь», з іншого — латиською мовою «Dievs sv t Latvijā» [«Боже, благослови Латвію»]. Якщо вишиті написи є традиційними формулами епіграфічної вишивки, то символіка є суто авторською. Край рушника, що містить слова про Україну, акцентує на тому, що рідна земля завжди у серці її авторки, яка живе за її межами: на фоні серця вишита мапа України, а на цій мапі маленьким сердечком виділена Сумська область (мала Батьківщина). Інший край із рядками про Латвію, показує єдність двох держав: сплетіння стрічок із кольорів прапорів України і Латвії. Якщо ж узяти до уваги словесну частину привітання, то вона так само органічно поєднується зі змістом рушника: фокус на підтримці України від нашої діаспори.

Висновки. Загалом же з огляду на стрімкість поширення новітніх способів реактуалізації епіграфічної вишивки у медіапросторі, можемо твердити, що такі форми на сьогодні вже встигли стати традиційними. Адже попри малий часовий проміжок, що минув від появи таких форм, це явище наразі вже набуло масовості. Сьогодні спостерігаємо постійний взаємовплив прямої (відшивання власноруч) та опосередкованої (викладення фото старовинних зразків у соцмережах) реактуалізації епіграфічної вишивки. Кожен із зазначених випадків потенційно сприяє ще більшому поширенню цієї традиції. Особливо масово спалахнуло явище реактуалізації (принаймні такий вид, як викладення фото в соціальних мережах) епіграфічної вишивки до тридцятої річниці Незалежності України. Такий спосіб побутування вишитих текстів можна цілком розглядати не лише як опосередковану реактуалізацію цієї традиції, а ще як певною мірою наділення епіграфічного рушника —

старовинного або сучасного — функціями віртуальної листівки (у нашому випадку, з нагоди великого державного свята).

1. Дроздов О. *Прошу уважно подивитися на цю світліну*. 2021. 24 серпня. URL: <https://www.facebook.com/ostap.drozdov/posts/4186985758063951> (дата звернення: 31.01.2022).
2. *30 знакових книжок нашої Незалежності*. 2021. URL: <https://30.book-institute.org.ua/> (дата звернення: 31.01.2022).
3. Брода А. Жіноча сила: як українки виживали в ГУ-ЛАГу: Інтерв'ю з Оксаною Кісь. 2021. 17 грудня. *Локальна історія*. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/zhinocha-sila-iak-ukrayinki-vizhivali-v-gulagu/> (дата звернення: 31.01.2022).
4. Фесюк Г. Іконка моєї мами, яка Сиділа в тюрмі, в Золочеві і в Мордовських таборах. 2021. 26 серпня. Дроздов О. (2021 р., 24 серпня). *Прошу уважно подивитися на цю світліну*. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=4457660017618372&set=p.4457660017618372&type=3>. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=4457659744285066&set=p.4457659744285066&type=3> (дата звернення: 31.01.2022).
5. Путко-Гарлач О. 2021. 24 серпня. Цьогоріч ми святкуємо 30-ту річницю Незалежності України. *Музей історії релігії (Палац Потоцьких)*. URL: <https://www.facebook.com/groups/palacpotockyh/posts/3915373445234322/> (дата звернення: 31.01.2022).
6. Явна Л. 2021. 24 серпня. Старенький рушник з моєї збірки. *Давній народний одяг*. URL: <https://www.facebook.com/folkshirt/posts/3049074075372723> (дата звернення: 31.01.2022).
7. Явна Л. 2014. 27 серпня. Сьогодні жінка принесла отакий рушник із Львівщини. *Давній народний одяг*. URL: <https://www.facebook.com/folkshirt/photos/a.1452002275079919/1467814303498716> (дата звернення: 31.01.2022).
8. Магунь-Мороз М. 2021. 24 серпня. *30 років — багато чи мало?* URL: <https://www.facebook.com/mirka.mahun.moroz/posts/2965618063689541> (дата звернення: 31.01.2022).
9. Пожоджук Д. 2021. 24 серпня. *Українці святкують відновлення своєї державності*. URL: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/4189247067791721> (дата звернення: 31.01.2022).
10. Пожоджук Д. 2021. 24 серпня. *Рушник, який я колись вишивав, актуальний і сьогодні*. URL: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/4189263457790082> (дата звернення: 31.01.2022).
11. Пожоджук Д. 2021. 24 серпня. *Рушник, який я колись вишивав, не втрачає своєї актуальності і сьогодні*. URL: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/4189267167789711> (дата звернення: 31.01.2022).
12. Пожоджук Д. 2019. 26 травня. *Цей рушник я вишивав тоді, коли за вишиті на ньому слова можна було заримити в обійми Росії*. URL: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/2186205848095863> (дата звернення: 31.01.2022).
13. Етно Мотив. 2021. Рушник вишиваний на домотканому полотні. *Епіцентр*. URL: <https://epicentr.ua/ua/shop/mpic-rushnik-vishivani-na-domotkanomu-polotni-1ebf913f-ddd8-6b6c-b6ab-51af29650bdc.html> (дата звернення: 31.01.2022).
14. Ярмольчук Р. 2021. 19 серпня. 24 серпня українці святкують День Незалежності! *ЗДО. № 6; Струмочок, м. Вараш*. URL: <https://www.facebook.com/groups/1564585337043621/posts/2034920566676760> (дата звернення: 31.01.2022).
15. Лазда Т. 2021. 24 серпня. *Тобі, Україно. № 30*. URL: <https://www.facebook.com/tatjana.jelgava.3/posts/522249102338274> (дата звернення: 31.01.2022).

REFERENCES

- Drozdov, O. (2021, august 24). *Please Look Attentively at This Photo*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/ostap.drozdov/posts/4186985758063951> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- (2021). *30 Iconic Books of Our Independence*. Retrieved from: <https://30.book-institute.org.ua/> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Broda, A. (2021, december 17). The Female Power: How Ukrainian Women Survived in the Gulag: Interview with Oksana Kis. *Local History*. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/zhinocha-sila-iak-ukrayinki-vizhivali-v-gulagu/> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Fesiuk, H. (2021, august 26). The Icon of My Mother Who Was in Prison, in Zolochiv and the Mordovia Camps. *Drozdov, O. (2021, august 24). Please Look Attentively at This Photo*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=4457660017618372&set=p.4457660017618372&type=3>. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=4457659744285066&set=p.4457659744285066&type=3> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Putko-Harlach, O. (2021, August 24). This Year We Are Celebrating the 30th Anniversary of Ukraine's Independence. *Lviv Museum of the History of Religion (Pototsky Palace)*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/groups/palacpotockyh/posts/3915373445234322/> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Yavna, L. (2021, August 24). The Ancient *Rushnyk* from My Collection. *Ancient Folk Costumes*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/folkshirt/posts/3049074075372723> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Yavna, L. (2014, August 27). One Woman Brought This *Rushnyk* from Lviv Region Today. *Ancient Folk Costumes*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/folkshirt/photos/a.1452002275079919/1467814303498716> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].

- Mahun-Moroz, M. (2021, August 24). *30 Years — Is That a Lot or a Little?* Retrieved from: <https://www.facebook.com/mirka.mahun.moroz/posts/2965618063689541> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Pozhodzhuk, D. (2021, August 24). *Ukrainians Celebrate the Restoration of Their Statehood*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/4189-247067791721> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Pozhodzhuk, D. (2021, August 24). *The Rushnyk that I Once Embroidered Is Relevant Today*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/4189263457790082> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Pozhodzhuk, D. (2021, August 24). *The Rushnyk That I once Embroidered Is Does Not Lose Its Relevance Today*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/41892671-67789711> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Pozhodzhuk, D. (2019, may 26). *I Embroidered This Rushnyk when Russia Could Punish for the Words Embroidered on It*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/dpozodzuk/posts/2186205848095863> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Etno Motyv. (2021). *Embroidered Rushnyk on Homespun Cloth*. *Epitsentr*. Retrieved from: <https://epicentrk.ua/ua/shop/mpic-rushnik-vishivani-na-domotkanomu-polotni-1-ebf913f-ddd8-6b6c-b6ab-51af29650bdc.html> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Yarmolchuk, R. (2021, august 24). *On August 24, Ukrainians Are Celebrating the Independence Day! Preschool Institution, 6; Strumochok in Varash*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/groups/1564585337043621/posts/2034920566676760> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].
- Lazda, T. (2021, August 24). *Oh, Ukraine, You Are 30*. Retrieved from: <https://www.facebook.com/tatjana.jelgava.3/posts/522249102338274> (last accessed: 31.01.2022) [in Ukrainian].